

Uusin Kalevalaseuran vuosikirja

Kalevalaseuran vuosikirja 31. WSOy. Porvoo—Hki 1951. 315 s. Kuv.

Ensimmäisenä artikkelina niteessä on JOUKO TOLVASEN »Kansanlaulu, laulaja ja yhteisö», jossa tarkastellaan kansanlaulun käsitettä kalevalamittaisen kansanlyriikkamme näkökulmasta. — ERICH KUNZE esit-

8 — Virittäjä.

telee A. v. Platenin runokäännöksen »Wäinämöinen Harfe» syntyä ja kirjallishistoriallista taustaa. — ILMARI HEIKINHEIMON kirjoituksen aiheena on »K. A. Gottlandin Otavan kirjoitus lappalaisesta runoudesta ja hieman sen esihistoriasta.» — V. TARKIAISEN kiintoisassa artikkelissa »Agricolan suhde sananlaskuihin» on mm. in extenso suomeksi käännettyä Agricolan latinankielellä kirjoittama sananlaskun luonnetta käsittelevä lyhyt esitys, joka sisältyy äskettäin Upsalan yliopiston kirjastosta löydettyyn, Agricolan painettuna julkisuuteen aikoman sananlaskukoelman käsikirjoituksen katkelmaan. Tämä Tarkiaisen lyhyehkö tutkielma ja hänen Otto Mannisen hautajaisissa pitämänsä, esiteltävässä niteessä myös julkaistu muistopuhe ovat viimeiset tuotteet, jotka ehtivät ilmestyä painetussa asussa ennen laatijansa, suuren tutkijan siirtymistä manan majoille. — MATTI KUUSI käsittelee kaikinpuolisesti vanhimman painettuna ilmestyneen suomalaisten sananlaskujen kokoelman, Henrik Florinuksen »Wanhain Suomalaisten Tawalaiset ja Suloiset Sananlascut»-teoksen sisältöä, syntyä ja alkulähteitä. — »Kasvukannikka ja väkipalaa»-nimisessä kirjoituksessaan VEIKKO RUOPPILA esittelee eräitä leivän käsitelyyn liittyviä suomalaisten uskomuksia. — Ainakin maallikkopiireille varsin yllättävä on se KUSTAA VILKUNAN artikkeliin »Kaivonkatsoja kansanperinteessä» sisältyvä tieto, että kaivonpaikan etsiminen ns. taikavarvulla ei ole Suomessa mikään vanha ilmiö, vaan joskus viime vuosisadan lopulla ja tämän vuosisadan alussa maahamme Ruotsin kautta tullut tapa. Se on meillä syrjäyttänyt muita kaivonetsimistapoja, joista vanhin tai ainakin vanhimpia lienee varsinainen »kaivon katsominen», joka perustuu kaivonkatsojille ominaiseen (ehkä luuloteltuun) taipumukseen tuntea torkuttavaa uupumusta »vesisuonen» kohdalla: torkkuessaan entiset suomalaiset kaivonkatsojat näkivät kaivonpaikan. — ARMAS RUOTSALAISEN aiheena on »Korvatautien kansanomaisen lääkintä» ja JORMA LEPPÄÄHO kirjoittaa »Raudan synnystä Suomen muinaisrunojen ja -löytöjen valossa.» Jälkimmäinen on osallisena myös artikkelissa »Napakaira» esitellen sen I osassa historiallisia tietoja tästä työvälineestä. Artikkelin II osan tekijä on NILLO VALONEN, joka käsittelee napakairan nykyistä esiintymisaluetta maassamme, sen nimityksiä ja käyttötapoja. — Tarinatutkimuksen piiristä ovat aiheensa saaneet EEVA MÄKELÄ-HENRIKSSON (»Sukkaa, kenkää, hako pistää pieneen jalkaan...») ja HILKKA AHOKANTA (»Eräs vanha opastarin»).

Kielitieteen alaan kuuluvia kirjoituksia niteessä on kuusi. ERKKI ITKOSEN artikkelissa »Lapin sanojen selityksiä» esitetään etäsukukielistä etymologisia vastineita lapin sanoille *akteä* 'teurastaa', *baččēt* 'ampua', *norvāt* 'tunkea, sulloa', *ridne* 'kuura' ja *sād'det* 'pingottaa'. Ulkonaisesti vaatimattoman, lyhyehkön kirjoituksen arvoa lisää erittäin suuresti se, että siinä etymologioita äänteellisesti perusteltaessa kiinnitetään ratkaisevaa huomiota vokaalistoön. Juuri vokaaliston kannalta kirjoituksessa käsitellään myös lp:n *säikse* 'lika' -sanan kuuluvuutta eräiden siihen jo aiemmin verrattujen md:n ja perm. kielten sanojen yhteyteen. Karj. *suaksi*, *soaksi* 'lampaan villassa oleva rasvainen lika' osoittautuu lappalaisperäiseksi lainaksi. — MARTTI RAPOLA sm:n *maininki* ja *laiminki* -sanoja käsi-

tellessään päättyy siihen, että edellinen liittyy deverbaalina lähinnä *mainita* -verbiin ja on siis siten samaa pesyettä kuin *mainio* ja *maine*; jälkimmäinen sana (*laiminki*) taas liittyy joko denominaalina *laimiea* -sanaan tai ehkä mieluummin deverbaalina verbeihin *laimeta* ja *laimentua*. — LAURI KERTUSEN »Pieni lisä *sampo* -kysymykseen» viittaa siihen mahdollisuuteen, että sellaiset virolaiset kylännimet, kuin esim. *Sammu* (aiemmin kirjoitettu *Sambas*, *Sambo*) ja *Samma* ovat alunperin merkinneet 'myllyä' tai ainakin 'taloa, jossa on mylly' ja että ne siten ehkä tukevat sitä käsitystä, että *sampo* -sanankin alkumerkitys on ollut juuri 'mylly'. Toisessa kirjoituksessaan (»Muutamien sanojen alkuperästä») Kettunen käsittelee mm. sm:n *palvoa* ja *palvata* -sanain yhteenkuuluvuutta ja edelleen sm:n *rukoilla*, viron *põrgu* ja sm:n *tapa* -sanain mahdollista alkuperää. — Paikannimistöntutkimusta edustavista kahdesta artikkelista toinen, JALO KALIMAN »Vienajoen tienoon paikannimet ja *niemi*», pohtii Pohjois-Venäjän suomalaisperäisen paikannimistön levinnän kannalta tärkeitä kysymystä, onko eräissä Vienajoen, Pinegan jne. ven. paikannimissä esiintyvä *-nema* -loppu ims. *niemi* -sanan välitön kuvastaja vai ei. — E. A. TUNKELO kirjoituksessaan »Eräistä inkeriläisperäisistä Suomen paikannimistä» pitää luultavana, että Kymijoen laakson paikannimistä *Karjala*, *Inkeroinen* ja *Inkerilä*, Keski-Suomen *Laukaa*, *Vatia*, *Vatiala* jne., ja Keski-Pohjanmaan *Vatjuskylä*, *-järvi* ja *Toholampi* ovat inkeriläis- (resp. vatjalais-)peräisiä siirrynnäisnimiä.

Vielä on kirjoituksista mainittava SULO HALTSOSEN kulttuurihistoriallisesti mielenkiintoinen »G. D. Budkowski ja Suomi» sekä A. O. VÄISÄSEN »Kanteletarta sävellettynä».

Esitelty Kalevalaseuran vuosikirjan uusin nide on omistettu tammi-kuussa tänä vuonna 60 vuotta täyttäneelle mainiolle lappogillemme ja kansatieteilijällemme T. I. Itkoselle.

REINO PELTOLA